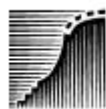

Ketenzorgsystemen en certificering in de dierlijke productieketens

Op weg naar ketengarantiesystemen

Frank Ingelaat
Jacob van Vliet
Aad van Winden

landbouw, natuurbeheer
en visserij

© 2003 Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Rapport EC-LNV nr. 2003/204
Ede/Wageningen

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Deze uitgave kan schriftelijk of per e-mail worden besteld bij het Expertisecentrum LNV onder vermelding van code 2003/204 en het aantal exemplaren.

Oplage 125 exemplaren

Samenstelling Frank Ingelaat, Jacob van Vliet en Aad van Winden

Druk Ministerie van LNV, directie IFA/Bedrijfsuitgeverij

Productie Expertisecentrum LNV
Bedrijfsvoering/Vormgeving en Presentatie
Bezoekadres : Galvanistraat 7
Postadres : Postbus 482, 6710 BL Ede
Telefoon : 0318 671400
Fax : 0318 671473
E-mail : Balie@eclnv.agro.nl

Voorwoord

Kwaliteit van voedsel en transparantie van de productie zijn onderwerpen die maatschappelijk sterk in de belangstelling staan. Overheid, producent en consument hebben deels parallelle belangen op het gebied van kwaliteit. De vraag is op welke wijze kunnen de parallelle belangen worden gelijkgeschakeld?

Vanwege de hoge eisen die afnemers en consumenten stellen aan de kwaliteit van hun voedsel hebben veel voedsel verwerkende bedrijven hun eigen kwaliteitszorgsystemen ingevoerd die ze door onafhankelijke derden laten controleren. Deze zorgsystemen zijn gericht op het verhogen en borgen van de kwaliteit van het productieproces en het voldoen aan de door de afnemers gestelde wensen.

Door de betrokkenheid bij de uitvoering van de wettelijk verplichte controles, speelt de overheid een belangrijke rol in het productieproces. In dit rapport passeert een aantal zorgsystemen in de praktijk van de dierlijke productie en wordt nagegaan in hoeverre er mogelijkheden zijn de samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven te verbeteren. Daarbij richt deze notitie zich op een eindsituatie waarin het werk op de bedrijven zo is georganiseerd dat het voor de overheid mogelijk wordt om de directe betrokkenheid te verminderen.

Dit rapport is opgesteld voor de directie VVA van het ministerie van LNV. Dhr S. Beukema was gedelegeerd opdrachtgever

Wij danken allen die informatie hebben bijgedragen voor deze publicatie en in het bijzonder de heer Swinkels van de VanDrie Group, de heren Oosterwegel en Aalbers van de Alpuro Group, de heer Urlings van Dumeco en de heer Welpelo van Plukon BV en de heer Schouwenburg van het PVE.

Drs. R.P. van Brouwershaven
Directeur Expertisecentrum LNV

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Inhoudsopgave	5
1 Inleiding	7
2 Bestaande ketenzorgsystemen	9
2.1 Sectorale kwaliteitssystemen	9
2.1.1 IKB algemeen	9
2.1.2 IKB-rund	10
2.1.3 IKB-varken	10
2.1.4 IKB Kip	10
2.1.5 IKB-Ei	11
2.2 Private kwaliteitssystemen	11
2.2.1 From Feed to Food (Nutreco) en Integrated Quality (Dumeco)	11
2.2.2 Controlled Quality Veal en Veal Vision (VanDrie Group)	12
2.2.3 Integrated Veal Information (Alpuro Group)	13
2.2.4 De KuikenaeR (Plukon Weezep)	13
2.3 Algemene observaties en opmerkingen bij bestaande ketenzorgsystemen gemaakt bij de interviews	14
3 Ketengarantiesystemen en de wensen van de overheid	17
4 Resultaten en conclusies	23
4.1 Sectorale systemen	23
4.2 Private Systemen	23
4.3 Conclusies	24
Literatuur	25
Bijlagen: Ketenschema's in de dierlijke sector	27

1 Inleiding

Zorgsystemen en certificatie worden in de agrofoodsector in toenemende mate toegepast en verder ontwikkeld. Een belangrijk motief is de verschuiving van productgericht naar marktgericht denken. Met de invoering van gecertificeerde zorgsystemen proberen ondernemingen de betrouwbaarheid van hun product te vergroten en zich zo te onderscheiden in de markt. Kostenoverwegingen vormen een tweede belangrijk motief voor het ontwikkelen van zorgsystemen. Faalkosten in het productieproces kunnen worden verminderd en de kosten voor wettelijke aansprakelijkheid kunnen worden beperkt.

Producenten zijn zelf verantwoordelijk voor veiligheid en kwaliteit van hun producten en het productieproces. De overheid stelt echter wettelijke eisen en zet middelen in voor controle op de naleving. Zorgsystemen en certificatie zijn instrumenten om invulling te geven aan een zelfregulerend systeem en een intermediaire rol van de overheid.

Een ketengarantiestelsel is zo'n nieuw instrument voor handhaving van de publieke regels.

In het kader van de Marktwerking en Deregulering Wetgevingskwaliteit (MDW) is de projectgroep Ketenaansprakelijkheid ingesteld. Deze werkgroep kwam tot de conclusie dat de ketengarantiestelsels een zinvolle mogelijkheid zijn om het kwaliteitsniveau in sectoren met een ketenstructuur te verhogen en een meer efficiënte inzet van publieke handhavingcapaciteit te realiseren.

De MDW-werkgroep verstaat onder een ketengarantiestelsel een stelsel dat voldoet aan de volgende punten:

1. een samenhangend privaatrechtelijk stelsel van voorwaarden,
2. met betrekking tot in ieder geval een publiek belang,
3. dat is gericht op verschillende bij de productie van een product of dienst betrokken ondernemingen.

Aan de hand van het MDW rapport heeft de Directie Voedings- en Veterinaire Aangelegenheden (VVA) een lijst van 15 voorwaarden opgesteld, waaraan een ketengarantiesysteem zou moeten voldoen om voor de overheid een acceptabel controlesysteem te zijn. De voorwaarden vindt u in hoofdstuk 3. Het EC is gevraagd om meer inzicht te verschaffen in de voordelen van private ketengarantiesystemen voor bedrijven, zowel kwalitatief als kwantitatief, met name op de terreinen voedselveiligheid en diergezondheid.

In hoofdstuk 2 zijn deze ketensystemen kort beschreven. In hoofdstuk 3 zijn een aantal sectorale ketensystemen beoordeeld op punten uit de lijst. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op een aantal ketensystemen van bedrijven uit de dierlijke sector. Daarbij wordt ook ingegaan op de potenties van de systemen als ketengarantiesysteem.

Deze notitie gaat vooral in op de kwalitatieve aspecten van systemen. Een verschil tussen huidige en toekomstige keuringskosten is op dit moment nog niet te kwantificeren. Bij de varkenshouderij is men wel zover dat de contouren van het nieuwe keuringssysteem duidelijk worden, maar nog niet duidelijk is in hoeverre Brussel akkoord gaat met het nieuwe systeem. De kwantitatieve informatie ligt gevoelig, omdat over de tarieven en dergelijke nog met de overheid moet worden onderhandeld.

Voor zover bij de interviews wel indicaties voor kostenbesparing werden gegeven zijn ze bij de beschrijving van de systemen opgenomen.

In de bijlagen zijn de schema's van ketenschakels en productstromen van de volgende producten opgenomen:

1. Zuivel
2. Rundvlees
3. Kalfsvlees
4. Varkensvlees
5. Kuikenvlees
6. Eieren

2 Bestaande ketenzorgsystemen

Voorwaarde voor een ketensysteem is de deelname van een aantal opeenvolgende schakels in een productieketen. Essentieel voor een zorgsysteem is dat aangetoond kan worden dat de zorg voldoet aan vooraf overeengekomen eisen. Bevestiging van de borging door een onafhankelijke derde leidt doorgaans tot certificatie. Productcertificaten en keurmerken kunnen zo een product vergezellen. Ze zijn onderdeel van een garantiesystematiek.

Invoering van ketenzorgsystemen kan zowel voor ondernemingen als sectoren verschillende voordelen hebben. De MDW-werkgroep noemt in haar rapport een aantal voordelen voor de sector en de ondernemingen:

?? efficiënter toezicht waardoor de kwaliteit van het product verbetert

?? verbeteren van het imago

?? snelle signalering van afwijkingen in het productieproces

?? invloed van de sector op normen en hierdoor een betere concurrentiepositie.

Doordat de overheid een deel van de directe controle door de ondernemingen zelf laat uitvoeren en de rol van toezichthouder op het systeem op zich neemt, kunnen de controlekosten mogelijk lager zijn, waardoor de ondernemingen ook een financieel voordeel hebben.

In dit hoofdstuk zijn een aantal belangrijke sectorale private ketenzorgsystemen in de dierlijke sector beschreven. Voor de sectorale systemen zijn dit: IKB-Rund, IKB-Varken en IKB-Kip.

Voor de private systemen in de varkenssector zijn dit: de projecten van Hendriks Meat Group (Feed to Food) en Dumeco (Integrated Quality). Voor de kalversector zijn dit Controlled Quality Veal (VanDrieGroup) en Integrated Veal Information (Alpuro Group). Voor vleeskuikens is dit de integratie Kuikenaer.

Andere sectorale zorgsystemen zijn Ketenkwaliteit melk (KKM) en het EKO-keurmerk. KKM is nu nog een privaatrechtelijke erkenningsregeling, maar deze wordt verbreed tot een landelijke publiekrechtelijke regeling. Het EKO-keurmerk is een privaatrechtelijk keurmerk, maar de eisen worden in grote lijnen bepaald door de Europese regelgeving.

Voor het toezicht op het EKO-keurmerk doet Skal logistieke controles op bedrijfsniveau. Bij verdenkingen neemt men monsters. Skal wordt gefinancierd door de bijdragen van de aangesloten bedrijven.

2.1 Sectorale kwaliteitssystemen

2.1.1 IKB algemeen

Het Integrale Keten Beheersingssysteem (IKB) is opgezet door de Productschappen Vee Vlees en Eieren (PVE). Er worden een aantal eisen gesteld aan de productie en daarnaast gelden uitgebreide administratieve regels om IKB dieren en producten aan het gescheiden te houden van andere producten, waardoor het mogelijk is om herkomst van producten te traceren.

In het begin zijn slechts een beperkt aantal eisen gesteld aan de deelnemers, zodat een brede groep bedrijven kon deelnemen. Naderhand is het eisenpakket iets uitgebreid. Er is een IKB-rund, -varken, -kip en -ei. Zoals het IKB-systeem nu werkt, is veel informatie over de herkomst en de productieomstandigheden alleen aanwezig

op het bedrijf van herkomst en bij de volgende schakel in de keten. Alles is traceren is mogelijk, maar kost de nodige tijd. Anderzijds biedt het systeem ruim voldoende mogelijkheden voor ketenbeheerders om binnen IKB eigen eisen te stellen of een sneller traceringsysteem te bouwen.

Nu is het PVE eigenaar van de IKB-regelingen, maar in de toekomst komt het beheer van IKB in handen van een private organisatie, die ook sancties kan opleggen. Bij overtreding van de regels treedt een tuchtcollege op. De productaansprakelijkheid is verder niet geregeld.

2.1.2 IKB-rund

Aan IKB-rund doen vrijwel alle bedrijven met rundvee mee. Het gaat hier om melkvee- en vleesveebedrijven. De aangesloten bedrijven in de keten moeten voldoen aan de wettelijke regels. De controle is vooral gericht op het gebruik van hormonen. De zelfcontrole binnen het systeem bestaat uit gerichte steekproeven op primaire bedrijven. Jaarlijks neemt het Controle Bureau Dierlijke sectoren (CBD) 2300 urinemonsters, die afkomstig zijn van circa 5% van de bedrijven. Bij positieve uitslagen, wordt direct de AID op de hoogte gesteld.

Ook moet aan de regels van de I&R e.d. worden voldaan, maar hierop vindt geen actieve controle plaats.

2.1.3 IKB-varken

Bij IKB-varken is ongeveer 85% van de varkenshouders aangesloten. De hele kolom van big tot varkensvlees valt onder IKB. Bij varkensvlees ligt een deel van de productie ook met IKB keurmerk in de winkel, zodat het herkenbaar is voor de consument.

Nu is het aantal voorwaarden voor deelneming voor de primaire sector nog beperkt, maar met ingang van 1 januari 2003 worden de eisen hoger. Behalve de beperkingen aan het medicijngebruik, de voorwaarden voor de aanvoer van veevoer en de diensten van de dierenarts, worden de wettelijke en bovenwettelijke eisen voor welzijn (varkensbesluit), diergezondheid, voedselveiligheid, diervoeders, diertransport en administratie verplicht. De strengere eisen komen voort uit afspraken tussen LTO, Nevedi, COV, de KNMvD en de overheid. De organisaties uit de sector willen met deze stap het imago van de varkenshouderij verbeteren na een periode waarin er veel negatieve berichtgeving heeft plaatsgevonden.

Voorstellen om te komen tot een geïntegreerd borgingssysteem met zelfcontrole liggen bij het bestuur van het productschap. Na goedkeuring door het bestuur vinden onderhandelingen plaats met de overheid.

De frequentie van de controle is nu éénmaal per jaar. Zijn zaken niet op orde dan wordt de controlefrequentie van het bedrijf verhoogd. Het CBD controleert de primaire bedrijven in opdracht van het PVE.

2.1.4 IKB Kip

IKB-kip is het integrale ketenbeheersing in de productiekolom kippenvlees. Dit door het PVE opgezette (en onderhouden) privaatrechtelijke systeem, waarvan de regels worden vastgesteld door sectorvertegenwoordigers, bevat wettelijke en bovenwettelijke eisen voor diergezondheid, voedselveiligheid, diervoeders, diertransport en inrichting. Daarnaast zijn er bovenwettelijke eisen met name voor de administratieve regels. Het programma is eigendom van het PVE, dat overigens het systeem in de toekomst niet meer zelf wil beheren.

Negentig procent van het in Nederland geproduceerde kippenvlees wordt onder voorwaarden van IKB Kip geproduceerd en verwerkt. Zowel grootouderdieren, ouderdieren, broederij, vleeskuikenhouders, slachterij als verwerker nemen deel.

De eisen van het programma zijn gebaseerd op de volgende principes:

- ?? een inrichting welke goede mogelijkheden biedt voor reinigen en ontsmetten
- ?? maatregelen ter voorkoming van ziekte-insleep door dieren, voeders en verkeer
- ?? hygiënemaatregelen ter voorkoming van horizontale besmetting
- ?? vastleggen van informatie die inzicht geeft in historie en status

In de pluimveesector werkt een aantal slachterijen met bandkeurders die in dienst staan van de slachterij. Zij staan onder toezicht van een RVV-dierenarts. Bandkeurders in dienst van de slachterij zijn iets voordeliger dan bandkeurders in dienst van de RVV. RVV'ers mogen maximaal 3 kwartier keuren. Daarna is er een recuperatietijd van een kwartier, waarin zij alleen administratief werk mogen doen. Bandkeurders van het bedrijf zelf mogen in dat kwartier wel elders in het bedrijf werken. Veel voordeel levert het inschakelen van bandkeurders niet op, want ongeveer de helft van de slachterijen is nog niet overgegaan op eigen bandkeurders, waaronder één grote slachterij.

In de pluimveehouderij zijn ante mortum keuringen verplicht. De dierenarts keurt een koppel op het bedrijf, voor aflevering. Viermaal per jaar vindt een bedrijfscontrole plaats door de RVV. Die neemt ca. 2 uur per bedrijf in beslag. De frequentie zou mogelijk wat lager kunnen liggen, 1 of 2 keer per jaar. De totale controlekosten voor de 5000 bedrijfskeuringen per jaar ligt tussen de € 350.000,- en € 550.000,- per jaar (€ 0,0010 tot € 0,0015 per kuiken). Dit bedrag is niet groot vergeleken met de keuringskosten op de slachterij van ca. € 0,02 per kuiken.

2.1.5 IKB-Ei

Het IKB-Ei programma omvat maatregelen voor de broed- en consumptie-ei producerende kolom. Het is een privaatrechtelijk systeem opgezet en onderhouden door het Productschap Pluimvee en Eieren. Het omvat maatregelen op het gebied van inrichting, hygiëne en de voorkoming van de insleep van ziekten. Daarnaast moet informatie vastgelegd over de status van de koppels.

In de eisector is de Stichting Controlebureau voor Pluimvee, Eieren en eiprodukten. CPE, toezichthouder en inspectieorgaan voor regelgeving en voor sectorsystemen, waaronder IKB. Behalve door de bedrijfscontrole, kan het CPE ook op papier controleren of de bezettingsnormen niet wordt overschreden. Het CPE heeft tekeningen van de stallen van de bedrijven en de pluimveehouder moet iedere aankoop van dieren bij het CPE melden. De controle van het CPE wordt geheel door het bedrijfsleven zelf betaald. De centrale positie van het CPE vermindert het perspectief en de combinatie van wettelijke en bovenwettelijke taken geeft deze organisatie een sterke positie in ketenzaken.

2.2 Private kwaliteitssystemen

2.2.1 From Feed to Food (Nutreco) en Integrated Quality (Dumeco)

In het project Veterinaire Ketengarantie werken Hendriks Meat Group en Dumeco ieder samen met de RVV aan een nieuw systeem van vleeskeuring. Het betreft de projecten Feed to Food respectievelijk Integrated Quality. Tussen de partijen bestaan verschillen bijvoorbeeld ten aanzien van tracking en tracing. De resultaten van de projecten moeten nog worden samengevoegd tot één geheel. Het nieuwe systeem moet minstens zoveel garanties bieden op voedselveiligheidsgebied als de klassieke keuring. Het uitgangspunt bij het nieuwe systeem is het bedrijfsrisicoprofiel. In plaats van een soort eindcontrole in de slachterij aan het begin van de slachtlijn, kan de aandacht verplaatst worden naar een ingangscntrole voordat dieren de toeleverende bedrijven verlaten. Mogelijk kan de keuring bij binnenkomst in de slachterij worden beperkt als enkele dagen voor aflevering een keuring op het bedrijf van herkomst plaatsvindt. Zouden op het herkomstbedrijf metingen worden verricht, dan is zelfs een early warning systeem mogelijk voor bepaalde ziektes. De controleurs van slachterijen bezoeken nu al regelmatig de toeleverende bedrijven.

Voordeel van keuring op het bedrijf van herkomst is dat er in de slachterij minder keuringen plaatsvinden aan de slachtlijn. In plaats van 3 tot 4 keurmeesters bij 100 varkens per uur, kan in het nieuwe systeem volstaan worden met 1 keurmeester. Wordt het nieuwe systeem ingevoerd, dan behoort differentiatie in de tariefstelling tot de mogelijkheden.

Bij Dumeco streeft men naar een systeem dat aan de basiseisen voldoet. Deze basiseisen zijn de wettelijke eisen en een groot deel van de IKB-eisen. In de tweede helft van 2002 vindt een demoproject plaats. Wil dit en ketengarantiesysteem worden, dan zal de overheid een erkenning moeten verlenen.

Bovenop het basispakket van de slachterij liggen de speciale eisen van afnemers, zoals onder andere het welfare-pakket, het organic-pakket en andere afnemerspakketten. Men denkt hier aan een audit door particuliere organisaties als SGS en Lloyds.

Tegenover een vermindering van de visuele keuring aan de slachtlijn staat een extra controle door middel van monsters van steekbloed e.d. De monsters kunnen bijvoorbeeld worden getest op antistoffen tegen besmettelijke dierziekten en residuen, zoals tetracyclinen. De verwachting is dat op deze wijze sneller gereageerd kan worden bij uitbraken van besmettelijke dierziekten.

Bij de keuze en de frequentie van de testen wordt rekening gehouden met de kans op de aanwezigheid en de ernst van bedreigingen van de volksgezondheid. Ook de uniformiteit in de wijze van testen op verschillende organismen kan efficiënter.

Daarom gaat het project ook op dit onderdeel in.

Belangrijk voor een goed functionerend systeem is dat er voldoende vertrouwen is tussen overheid en bedrijfsleven. Een belangrijk punt voor het bedrijfsleven is dat de overheid pas meebeslist als uitslagen ook na verificatie positief blijken. Voorstellen voor verandering van de wetgeving liggen voor tweede lezing in Brussel.

2.2.2 Controlled Quality Veal en Veal Vision (VanDrie Group)

Het kwaliteitsmerk van de VanDrie Group is het Controlled Quality Veal. De VanDrie Group is de grootste Nederlandse producent van kalfsvlees, met een marktaandeel van circa 65%. Veal Vision is hun informatiesysteem dat gegevens bevat door de hele keten heen, van kalf tot consumentenverpakking.

De organisatie heeft de productieketen bijna gesloten, alleen het bedrijf waar het kalf is geboren maakt geen onderdeel uit van de holding. De holding is wel eigenaar van het kalf vanaf het moment van aankoop bij de handelaar tot het moment van verkoop van het vlees van het kalf. De kalfsvleesproducenten verzorgen de kalveren tegen een loongeldvergoeding.

De holding produceert zelf het benodigde voer voor de dieren. Bij binnenkomst van de grondstoffen worden monsters genomen en geanalyseerd, voordat tot lossen kan worden overgegaan. Bacteriologische testen duren vaak meerdere dagen en dit maakt ingangscntroles moeilijk. Daarom wordt de bacteriologische kwaliteit wel getest, maar dit kan alleen gevolgen hebben voor bijstelling van toekomstige leveranties.

De controle op het gebruik van verboden stoffen is uitbesteed aan de Stichting Kwaliteitsgarantie Vleeskalveren (SKV). SKV wordt voor 80% bekostigd door het bedrijfsleven. De RVV neemt monsters van de voeders in verband met de export. Iedere koppel kalveren wordt tweemaal door SKV gecontroleerd, waarbij 40% van de dieren getest wordt op groeibevorderaars.

Kalfsvlees is een luxe product en wordt voor het overgrote deel geëxporteerd. Bij de supermarkten is Albert Heijn begonnen met de verkoop, maar het is nu bij meerdere organisaties verkrijgbaar. Iedere afnemer heeft zo zijn eigen wensen ten aanzien van kwaliteit, snit en voedselveiligheid.

Via Veal Vision is het mogelijk om op basis van het nummer op een consumentenverpakking, binnen 3 kwartier alle informatie over voeding, kalf, primair bedrijf, slachtproces en transport op een rij hebben. Aan het volgsysteem kunnen gemakkelijk controlemomenten gekoppeld worden. De eisen in het kader van erkenningsystemen staan onder toezicht van onafhankelijke derden.

De RVV-keuring bij de VanDrie Group vindt plaats door bedrijfseigen keurders, die onder toezicht staan van een RVV-dierenarts. De dierenarts doet ook de levende keuring bij binnenkomst in de slachterij. Men vindt dat deze levende keuring efficiënter kan, omdat de levende keuring door eigen bedrijfscontroleurs al op het bedrijf van herkomst heeft plaatsgevonden en het vervoer door eigen transporteurs wordt uitgevoerd.

De grote winkelketens die vlees afnemen hebben ieder hun specifieke eisen. De ketens onderling willen niet dat hun specifiek kwaliteitspakket als zodanig ook voor andere ketens wordt gebruikt. Dit verklaart mede de grote investering in logistieke middelen, waardoor een flexibel en traceerbaar productiesysteem mogelijk is.

Het bedrijf is voor strenge eisen, maar dan moeten de eisen wel gebaseerd zijn op wetenschappelijk onderzoek. Dit geldt ook voor welzijnsaspecten. Een voorbeeld van een goede regeling is het verplicht verstrekken van ruwvoer aan de kalveren. Behalve verbetering van het welzijn komt dit ook de smaak van het vlees ten goede. Bij invoering van nieuwe maatregelen zou een overgangsperiode moeten gelden die rekening houdt met de afschrijvingstermijn van investeringen.

2.2.3 Integrated Veal Information (Alpuro Group)

De Alpuro Group heeft het IVI keteninformatiesysteem. Onder de holding vallen de kalvermelkproducent Alpuro en ExportSlachterij Apeldoorn (ESA). De Alpuro Group heeft een marktaandeel van circa 25%.

De productie is op dezelfde geïntegreerde manier georganiseerd als bij de VanDrie Group: loonmesters, voederproductie en slachterijen onder één holding. Ook de controle door SKV bij de primaire bedrijven gebeurt op dezelfde wijze.

Het IVI-systeem bestrijkt de productiekolom van het door de handelaar aangekochte kalf tot het door de slachterij verkochte kalfsvlees. IVI garandeert de kwaliteit van informatie, maar stelt geen inhoudelijke en/of proceseisen.

In de systematiek is opgenomen dat binnen de holding wordt geproduceerd volgens wettelijke en ook bovenwettelijke eisen. De productie van diervoeder vindt plaats onder GMP-voorwaarden en de controle op het gebruik van verboden stoffen wordt uitgeoefend door de Stichting Kwaliteitsgarantie Vleeskalveren (SKV). Voor het laatste gelden zware sancties: bij geconstateerde overtredingen worden de dieren vernietigd en hoge boetes opgelegd.

Intern werkt men met het IVI-GRID systeem, met gegevens over het gehele productieproces. Het bevat procesgegevens en chemische, fysische en bacteriologische resultaten uit het proces, zowel van voer, kalf, karkas als vlees. De gegevens van de RVV en SKV zijn ook hierin verwerkt. De gegevens van deze organisaties zijn goed ingebouwd in het controlesysteem, waardoor er geen behoefte is aan zelfcontrole op dit gebied.

Bij de kunstmelkproductie zijn afspraken gemaakt met de RVV over een systeem van zelfcontrole. Voorheen bezocht de RVV wekelijks het bedrijf, nu nog 6 à 7 keer per jaar. Het gaat niet om een grote besparing, maar het scheelt toch ca. Euro 2.500,- per jaar.

Belangstelling om te investeren in een ketengarantiesysteem heeft het bedrijf niet.

2.2.4 De KuikenaeR (Plukon Weezep)

De KuikenaeR is een integratie waaraan deelnemen: voercoöperaties (ABC/CTA, CAV Den Ham, Agrifirm), broederijen (Cobroed, Pronk) en pluimveehouders. Verbeteren van opbrengst, kwaliteit en voedselveiligheid en afstemmen op wensen van de klant zijn de kernpunten van deze samenwerking. Aan de integratie nemen 40 opfokkers, 65 vermeerderders en 200 vleeskuikenhouders deel. Er is vrijwel wekelijks overleg tussen de vertegenwoordigers van de ketenpartijen.

De keten van opfok tot retail is gesloten. Er worden geen kuikens van andere bedrijven dan van de deelnemers gekocht. De afzet vindt plaats in Nederland, Duitsland en Groot Brittanië. Friki is de eigen merknaam, maar daarnaast worden ook veel kuikens geleverd onder private labels.

Het tracking- en tracingsysteem Poultrace is een belangrijk element in de keten. Als eerste bedrijf in Nederland levert de slachterij Salmonella vrij vlees. Hiervoor worden veel extra kosten gemaakt en hier betaalt de afnemer ook voor. Afnemers hebben inzicht in het logistieke systeem van de keten. Met Poultrace is bedrijfseconomische

vergelijking mogelijk, maar ook benchmarks en er wordt gewerkt aan een early warningsysteem.

In Nederland zijn nog veel uitsnijderijen die inkopen op de vrije markt. Dit levert kwaliteitsrisico's en weinig informatie over de herkomst van het vlees. Dit komt mede doordat uitsnijderijen niet verplicht zijn om besmette producten als laatste te verwerken, terwijl slachterijen dat wel verplicht zijn.

Een van de doelstellingen die Poultrace zich stelt is om ook de primaire bedrijven ISO en HACCP gecertificeerd te krijgen. In oktober 2002 hoopt men 40 bedrijven Save Quality Food (SQF) gecertificeerd te hebben. SQF 2000 houdt ook in dat behalve bedrijfstechnische ook gegevens over zaken als diergezondheid worden geregistreerd. Ook gegevens over productkwaliteit als GGO-vrij en microbiële besmettingen van het product worden vastgelegd.

Met een goed ketengarantiesysteem kan worden voorkomen dat controleurs van verschillende organisaties op de bedrijven komen. Nu komen controleurs van: IKB, de integratie, de dierenarts, de Gezondheidsdienst, KvW, RVV komen jaarlijks op een bedrijf en dit jaar ook nog het RIVM in en proef over servicebedrijven. De integratie vindt dat dit efficiënter moet kunnen. Voor SQF komt SGS 2 keer per jaar op het boerenbedrijf. De overheid moet echte met voorstellen voor concrete invulling komen.

De integratie stelt dat als LNV meer wil toegroeien naar de rol van toezicht op toezicht zij met concrete voorstellen zullen moeten komen. De integratie beschikt over veel gegevens, waardoor de controle efficiënter kan worden ingericht en controlekosten mogelijk omlaag kunnen. Een toezichtstelsel moet wel gericht zijn op onderdelen van productkwaliteit. Zaken als naleving van MINAS moeten niet tot een dergelijk systeem behoren.

2.3 Algemene observaties en opmerkingen bij bestaande ketenzorgsystemen gemaakt bij de interviews

De overheid heeft de taak middels productcontroles en controles op de naleving van hygiëneregels toe te zien op de veiligheid van voedsel.

Het bedrijfsleven investeert veel in procesbewakingssystemen en tracering. De redenen om hun procesbewaking te optimaliseren zijn de eis van de overheid dat zij een HACCP-systeem toepassen en de eis van veel afnemers om inzicht te krijgen in het productieproces. Afnemers stellen bovenwettelijke eisen aan voedingsmiddelen en willen de garantie dat dit ook wordt waargemaakt.

Een goede traceerbaarheid van producten is voor bedrijven van belang om niet aansprakelijk te worden gesteld voor fouten elders in het productieproces. Een snelle procedure om in geval van calamiteiten tijdig een recall uit te kunnen voeren is tevens een eis van de afnemers in de voedingsbranche. De overheid is gebaat bij deze ontwikkeling van procescontrole, omdat dit de productveiligheid verhoogt. Door ontwikkeling van de traceerbaarheid en de verbeteringen in de procescontrole bij het bedrijfsleven ontstaan tevens nieuwe mogelijkheden voor verbetering van bestaande productcontroles, zoals testen op antistoffen en keuring van levende dieren voor aflevering.

Suggesties van voordelen van ketengarantiesystemen die naar voren kwamen bij interviews met het bedrijfsleven zijn de volgende:

- ?? Sneller slachtproces als keuringen aan de slachtlijn (deels) vervangen kunnen worden door keuring van de dieren voor aflevering.
- ?? Misschien zitten er mogelijkheden in een meer doeltreffender controle. Veel testen op afwijkingen die regelmatig voorkomen, minder testen op zelden voorkomende afwijkingen. Ook de historie van het bedrijf van herkomst zou hierin betrokken kunnen worden.

- ?? Gekwalificeerde personeel, zoals RVV-dierenartsen die nu nog de keuring van levende dieren doen, betrekken bij controle en verbetering van de interne kwaliteitsbewaking.
- ?? Grotere binding van de primaire bedrijven met de keten. Dit is een voordeel gezien vanuit de ketenregisseur, maar is een nadeel in een markt waar vrije concurrentie wordt nagestreefd.

De nadelen of zorgen ten aanzien van ketengarantiesystemen die bij de interviews werden genoemd waren:

- ?? Als LNV inzicht heeft in de administratie van de controlesystemen en incidenten snel moeten worden gemeld, dan mag dit niet leiden tot overtrokken reacties. Overheid en bedrijfsleven zullen vooraf heldere procedures moeten afspreken en minder belangrijke onregelmatigheden mogen niet leiden tot stagnatie van het productieproces.
- ?? Investeren in de ontwikkeling van een ketengarantiesysteem brengt veel kosten met zich mee en de voordelen staan niet vast. Een belangrijke drijfveer voor bedrijven kan zijn om zich te onderscheiden van concurrenten, maar de ontwikkeling van een helder transparant systemen kan gemakkelijk overgenomen worden door andere bedrijven, zodat het concurrentievoordeel vervalst.
- ?? Heldere transparante systemen kunnen gemakkelijk vastgelegd worden in wetgeving op nationaal of EU-niveau. Ook dan vervalst het concurrentievoordeel.

3 Ketengarantiesystemen en de wensen van de overheid

Op basis van het rapport MDW-rapport "Een goede keten, een zorg minder" heeft de Directie Voedings- en Veterinaire Aangelegenheden (VVA) een serie van 15 voorwaarden opgesteld, waaraan een ketengarantiesysteem zou moeten voldoen. Eén van de conclusies was dat de huidige systemen niet zijn gericht op garanties ten aanzien van de wettelijke eisen voor voedselveiligheid.

De voorwaarden zijn:

1. Er is sprake van een privaatrechtelijk stelsel (geen deelnemende productschappen of overheidsorganen).
2. Alle opeenvolgende schakels, van grondstof tot eindproduct, nemen deel.
3. Alle schakels voldoen minimaal aan de wettelijke eisen betreffende volksgezondheid, diergezondheid en dierwelzijn.
4. In het systeem zijn bovenwettelijke eisen opgenomen. (Bovenwettelijke eisen zijn voorwaarden die gelden voor hen die zich op vrijwillige basis verplichten daaraan te voldoen.)
5. Alle schakels voldoen aan de eventueel opgestelde privaatrechtelijke eisen betreffende volksgezondheid, diergezondheid en dierwelzijn.
6. Deelnemende partijen nemen alleen producten af van partijen die deelnemen in de keten.
7. Het systeem is opgezet en wordt onderhouden door een onafhankelijke privaatrechtelijke instantie zonder winstoogmerk (stichting).
8. De aangesloten partijen verplichten zich jegens elkaar en jegens de ander de onder 7 vermelde instantie te voldoen aan de in het stelsel opgenomen inhoudelijke en proceseisen.
9. Het systeem voorziet in een systematiek van onderlinge wederzijdse aansprakelijkheid (ook financieel) en controle.
10. Het systeem voorziet in een controle door onafhankelijk geaccrediteerde controleinstanties.
11. Het systeem bevat een privaatrechtelijk sanctiestelsel, inclusief een sanctiecatalogus.
12. Het stelsel voorziet in een geschillenprocedure.
13. Het stelsel, inclusief controlesystematiek en sanctiecatalogus, is door het Ministerie van LNV goedgekeurd en erkend.
14. Het ministerie van LNV heeft toegang tot de administratieve controle-instantie.
15. Het ministerie van LNV heeft toegang tot de aantekeningen in de registers met privaatrechtelijke sancties.

In het kader van de opdracht zijn een aantal ketengarantiesystemen beoordeeld. Dit zijn IKB-rund, IKB-varken, IKB-kip, IKP-ei, KetensKwaliteit Melk (KKM), Controlled Quality Veal (CQV, VanDrie Group), Integrated Veal Information (IVI, Alpuro Group), Integrated Quality (IQ, Dumeco) en het biologische keurmerk EKO. De observaties zijn weergegeven in de volgende paragrafen.

1. Er is sprake van een privaatrechtelijk stelsel

IKB-rund, -varken, -kip en -ei zijn geen privaatrechtelijke systemen. Regelinghouders zijn de PVE. De organisatie onderzoekt wel of privatisering van de regelinghouder mogelijk is.

CQV is het kwaliteitsgarantiesysteem van de VanDrie Group. **IVI** is een vergelijkbaar systeem van de Alpuro Group. **EKO** is het privaatrechtelijk keurmerk van Skal.

IQ is een privaatrechtelijk kwaliteitsgarantiesysteem voor varkensvlees van Dumeco, dat in het stadium van proefprojecten verkeert. Nutreco heeft een dergelijk project onder de naam "Feed to Food".

2. Alle opeenvolgende schakels nemen deel

Aan het **IKB**-systeem kan in principe de keten van primaire productie tot consumentenverpakking deelnemen. De voederleverancier moet GMP-gecertificeerd zijn, de dierenarts een GVP-certificaat hebben. Een deel van het varkensvlees met keurmerk IKB ligt in de winkel. Het aandeel vlees dat met IKB-keurmerk in de winkel ligt is echter beperkt. Marktpartijen kopen wel IKB-waardig vlees in, maar presenteren het niet als zodanig in de winkel. Het tracking en tracing systeem, in de stap van primair bedrijf naar slachterij, is te verwezenlijken, maar bij het uitsnijden van het karkas ligt dit moeilijker. Bij de eerste stap is IKB vrij algemeen.

Bij een beperkt aantal schakels is snel traceren in het IKB-systeem goed mogelijk. Zoals het systeem nu werkt zijn veel gegevens over herkomst en productieomstandigheden alleen op de bedrijven zelf aanwezig en een deel bij de opvolgende schakel.

KKM betreft alleen de primaire bedrijven, het systeem wordt in de volgende paragrafen dan ook niet verder besproken.

De VanDrie Group is de grootste Nederlandse producent van kalfsvlees, met het keurmerk **CQV**. Beide hebben een vergelijkbare vorm van integratie en gebruiken een uitgebreid keteninformatiesysteem. Bij beide organisaties is de keten bijna gesloten, alleen het bedrijf waar het kalf is geboren, maakt geen onderdeel uit van de keten. De holding is eigenaar van het kalf, vanaf het moment van aankoop bij de handelaar tot het moment van verkoop van het vlees van het kalf.

Het kalfsvlees kan onder eigen label of als huismerk in de winkels komen. In beide gevallen zijn alle gegevens over herkomst en productieomstandigheden op basis van het nummer op de verpakking binnen zeer korte tijd te achterhalen.

IQ is nog in ontwikkeling. Het betreft alleen de slachterijfase, die gebruik maakt van gegevens van de primaire bedrijven. Als gebruik wordt gemaakt van IKB en bovenwettelijke eisen gesteld en gecontroleerd worden aan de toeleverende bedrijven, dan ontstaat een ketengarantiesysteem.

EKO is een keurmerk waaraan alle schakels in de keten deelnemen. De eindproducten liggen onder EKO keurmerk of EKO-huismerk in de winkels.

3. Deelnemers voldoen aan alle wettelijke eisen

In de voorwaarden voor deelname aan één van de **IKB**-programma's is opgenomen dat de bedrijven in de schakels moeten voldoen aan de wettelijke eisen, maar er wordt vrijwel niet op gecontroleerd. Dit laat men over aan de overheid. Bij IKB-varken zijn voorstellen uitgewerkt om ook de wettelijke eisen op bedrijfsniveau te controleren. Er ligt een voorstel waarover onderhandeld gaat worden met de overheid.

Bij IKB-rund is de controle vooral gericht tegen het gebruik van hormonen. De zelfcontrole binnen het systeem bestaat uit gerichte steekproeven op primaire bedrijven. Jaarlijks neemt het CBD op 2300 bedrijven urinemonsters. Dit is ca. 5% van de rundveebedrijven. Bij positieve uitslagen, wordt direct de AID op de hoogte gesteld. Ook moet aan de regels van de I&R e.d. worden voldaan, maar hierop vindt geen actieve controle op plaats.

CQV en **IVI** kennen een strenge controle op gebruik van verboden middelen. SKV voert controles uit. SKV wordt voor 80% bekostigd door het bedrijfsleven. De wettelijke controles in de slachterij worden overgelaten aan de RVV of worden uitgevoerd door bedrijfskeurders, onder toezicht van de RVV.

Behalve de SKV-controle heeft de organisatie eigen stalbegeleiders voor de primaire bedrijven. De organisatie stelt hoge eisen op het gebied van ventilatie, ruwvoer, gezondheid, reiniging en ontsmetting en I&R-registratie. Voorraden medicijnen worden gecontroleerd. De organisatie betaalt alle medicijnen direct aan de dierenarts, zodat de informatie over het gebruik van medicijnen op de primaire bedrijven via twee wegen bij de afnemen binnenkomt: het logboek en de rekeningen.

In het varkensvleesproject Veterinaire Ketengarantie werken Hendriks Meat Group en Dumeco ieder samen met de RVV aan een nieuw systeem van vleeskeuring. De projecten zijn Feed to Food en Integrated Quality. Tussen de partijen bestaan

verschillen bijvoorbeeld ten aanzien van tracking en tracing. Het nieuwe systeem moet minstens zoveel garanties bieden op voedselveiligheidsgebied als de klassieke keuring. Het uitgangspunt bij het nieuwe systeem is het bedrijfsrisicoprofiel. In plaats van een soort eindcontrole aan de slachtlijn in de slachterij, moet de aandacht verplaatst worden naar een ingangscntrole. Primaire bedrijven worden periodiek gecontroleerd; een soort early warning systeem.

Voordeel voor de slachterijen is dat er minder gekeurd hoeft te worden aan de slachtlijn. In plaats van bijvoorbeeld 3 tot 4 keurmeesters bij 100 varkens per uur, kan in het nieuwe systeem misschien volstaan worden met 1 keurmeester.

4. Alle schakels voldoen aan privaatrechtelijke eisen op gebied van volksgezondheid en diergezondheid

IKB stelt extra eisen aan het gebruik van diergeneesmiddelen en aan het in acht nemen van wachttermijnen. Voor de andere schakels worden geen bovenwettelijke eisen gesteld op het gebied van volksgezondheid en diergezondheid.

Bij **IKB**-varken denkt men aan een systeem van trogcontrole en een *Salmonella* beheersplan in **IKB** op te nemen.

CQV en **IVI** voeren zelf veel extra ingangscntroles uit bij de kunstmelkproductie. Er zijn ook afspraken gemaakt met de **RVV** over een systeem van zelfcontrole. Voorheen bezocht de **RVV** wekelijks het bedrijf, nu nog 6 à 7 keer per jaar.

Bij **IQ** vinden behalve de wettelijke controles in de slachterij ook vele andere controles plaats, zowel microbiologisch als op residuen. Dit maakt onderdeel uit van het eigen kwaliteitssysteem van het bedrijf. Ook de afnemers stellen specifieke eisen voor de slachterij en zij komen zelf regelmatig ter plekke controleren. Voor de slachterij zou meer uniformiteit in afnemereisen gunstig zijn. Afnemers van de slachterij sturen regelmatig een controleur. De eigen kwaliteitspakketten van de slachterij moeten dit zoveel mogelijk voorkomen. Bij **Dumeco** streeft men naar een systeem dat aan de basiseisen voldoet. Deze basiseisen zijn de wettelijke en een groot deel van de **IKB**-eisen. De audit voor de controle op dit pakket kan bij de overheid komen te liggen. Bovenop dit basispakket liggen de speciale eisen die afnemers stellen, zoals het welfare-pakket, organic en andere afnemerspakketten. Op deze punten vindt een audit plaats door particuliere organisaties als **SGS** en **Lloyds**.

EKO heeft behalve de wettelijke eisen nog bovenwettelijke eisen op gebied van diervoeders, administratie en aanduidingen.

5. Deelnemende partijen nemen alleen producten en diensten af van ketenpartijen.

Vrijwel alle primaire bedrijven in Nederland zijn aangesloten bij **IKB**-rund. Is dit niet het geval dan moet ieder dier dat wordt geleverd apart gecontroleerd worden op residuen van verboden stoffen en dit is een kostbare zaak.

Bij **IKB**-varken mogen fok- en vermeerderingsbedrijven nog wel dieren aankopen van niet **IKB**-bedrijven. Bij **IKB**-ei moet bij verzamelaars minstens 75% van de eieren **IKB**-waardig zijn, waarschijnlijk omdat de deelname onder leghennenhouders nog niet algemeen is. Bij **IKB**-kip moet bij de slachterij minimaal 95% van de kuikens van **IKB**-bedrijven afkomstig te zijn. Bij uitsnijderijen is dit 85%.

Bij **CQV** en **IVI** worden de kalveren ingekocht via de handel. De handelaren zelf moeten wel aan voorwaarden voldoen. De verdere keten is gesloten. De aankoop van voedergrondstoffen staat onder uitgebreide controle en vindt plaats bij vaste leveranciers.

IQ is nog in proeffase.

De **EKO**-keten is vrijwel gesloten. Ook het uitgangsmateriaal moet (over enkele jaren) van **EKO**-bedrijven komen.

6. Het ketengarantiesysteem wordt opgericht en beheerd door een onafhankelijke privaatrechtelijke rechtspersoon zonder winstoogmerk

IKB is opgericht door de **PVE** en wordt ook onderhouden door deze organisatie.

Privatisering van de regelinghouder wordt onderzocht.

CQV en **IVI** zijn private systemen, deels door derden gecontroleerd.

IQ is nog in de proeffase.

EKO wordt gecontroleerd door **Skal**. Bij deze organisatie is een scheiding aangebracht tussen de controle-organisatie en de regelinghouder.

7. Elke deelnemer aan het ketengarantiesysteem verplicht zich jegens elkaar en jegens de privaatrechtelijk rechtspersoon om aan de publieke normen te voldoen

Bij **IKB** sluiten de deelnemers dergelijke overeenkomsten af.

Bij de private systemen **CQV** en **IVI** sluit de organisatie loonmestcontracten af met de kalverenhouders. De andere bedrijfsonderdelen vormen één organisatie.

De deelnemers aan het **EKO**-keurmerk sluiten een overeenkomst af met Skal.

8. Het ketengarantiesysteem voorziet in een systematiek van onderlinge wederzijdse aansprakelijkheid

Van wederzijdse aansprakelijkheid is bij genoemde systemen geen sprake. Wel kunnen sancties worden opgelegd. Bij zware overtredingen worden bedrijven voor enige tijd uitgesloten van deelname.

Wanneer bij een kalverenhouder het gebruik van hormonen wordt aangetoond, betekent dit dat de kalveren niet meer wordt afgenomen en voor rekening komt van de eigenaar (de VanDrie Group of Alpuro).

9. De controles worden door een of meer onafhankelijk geaccrediteerde controle-organisaties uitgevoerd.

Bij **IKB** is de controle uitbesteed aan onafhankelijke controle-organisaties, zoals CBD, TNO/SGS, in opdracht van het productschap.

Ook **CQV** en **IVI** in de kalverensector zijn onafhankelijke organisaties bij de controle betrokken. Ook hier heeft men te maken met garanties aan afnemers. De erkenningsystemen in de slachterijen worden gecontroleerd door onafhankelijke organisaties.

IQ is nog in de proeffase.

Bij **EKO** controleert Skal. Deze organisatie kan bij overtreding boetes opleggen of bedrijven uitsluiten.

10. Het ketensysteem voorziet in een doeltreffend privaatrechtelijk sanctiesysteem en sanctiecatalogus

IKB heeft een sanctiesysteem, met sancties voor kleinere en grote overtredingen. Wat kleine en grote overtredingen zijn staat niet duidelijk aangegeven.

Bij **CQV** en **IVI** worden contracten afgesloten met toeleveranciers. Op basis van deze contracten zullen sancties genomen worden. In de kalverensector wordt gebruik van hormonen direct gemeld bij de AID.

11. Sancties worden opgelegd door of vanwege de privaatrechtelijke rechtspersoon

De sancties bij **IKB** worden nu nog opgelegd door het productschap. Deelname aan een ketengarantiesysteem met sancties een onafhankelijke instelling, zal sterk afhangen van de manier waarop de voorwaarden door de overheid worden ingevuld. Bij het huidige controlesysteem op het gebruik van hormonen is wel een bevredigende oplossing voor overheid en bedrijven gevonden.

Bij **IQ** wordt dit één van de onderhandelingspunten met de overheid.

12. Het ketengarantiesysteem voorziet in een geschillenprocedure

De **IKB**-regeling kent een geschillenprocedure. De leden van de geschillencommissie worden benoemd door het bestuur van het productschap.

13. De minister van LNV heeft toegang tot de administratie van de controleinstanties

IKB is nu nog een publiek systeem geregeld door het productschap. In de kalverensector bij **CQV** en **IVI** is dit nog niet het geval, behalve dan het regelmatig overleg van SKV met de overheid. Bij **IQ** is dit een punt van overleg met de overheid. Bij **EKO** ligt de zaak anders. Skal is door de overheid aangewezen om publiekrechtelijke taken uit te voeren. Skal is door de RVA erkend voor proces- en productcertificatie.

14. De minister van LNV heeft toegang tot de aantekeningen in een register van elke privaatrechtelijke sanctie

Zie punt 13.

15. Het ketengarantiesysteem, inclusief controle en sancties, is door de Minister van LNV goedgekeurd en erkend.

Zie punt 13.

4 Resultaten en conclusies

4.1 Sectorale systemen

De IKB-systemen voor de verschillende diersoorten richten zich voornamelijk op administratieve processen. De herkomst van de dieren wordt vastgelegd en het vlees gecodeerd. Hoewel er aan de wettelijke eisen moet zijn voldaan vinden er geen controles plaats. Wel worden in beperkte mate enkele bovenwettelijke eisen gesteld, maar hierop wordt niet gecontroleerd. De controle op de overige eisen bij de primaire bedrijven vindt slechts 1 à 2 maal per jaar plaats. Over productcontroles in het traject van slachterij tot consument wordt niet gesproken.

Als ketensysteem is dus wel een basis gelegd door de tracersing. Dit werkt echter gebrekkig doordat de gegevens niet snel zijn na te trekken, want zij zijn alleen aanwezig bij de toeleverancier en de directe afnemer. Men moet ter plaatse nagaan hoe de relatie met de vorige schakel was.

De overheid voert nu nog zelf controle uit op de regelgeving voor dierenwelzijn. De vleeskeuring en de controle op de hygiëneregels zijn in handen van de overheid, maar deze controle wordt wel door het bedrijfsleven betaald. Op de hoogte van bijdrage heeft het bedrijfsleven kritiek, mede gezien de tarieven hiervoor in andere EU-landen. Daarbij komt dat het bedrijfsleven van mening is dat het systeem en de punten waarop wordt gecontroleerd voor modernisering in aanmerking komen. De kritiek op de vleeskeuring en de hoge kosten hiervoor kunnen aangrijpingspunten zijn om in overleg tot een helder en transparant systeem te komen. Het gaat hierbij onder andere om verbeterpunten die uitsluitend op basis van aanpassingen in wet- en regelgeving tot stand kunnen komen. Dit vergt op bepaalde punten aanpassing van de Europese wet- en regelgeving. Een vleeskeuring die beter aansluit bij moderne onderzoeksmethoden en een keuring die gebruik maakt van informatie uit de keten zijn voor het bedrijfsleven belangrijke aandachtspunten.

4.2 Private Systemen

De beschreven private ketensystemen komen dichterbij ketengarantiesystemen. Zij hebben de pretentie daar ook daadwerkelijk een goede basis voor te leggen. De contouren van de twee systemen in de varkenssector worden duidelijk en men is gevorderd met voorstellen voor wetwijzigingen, die een efficiënte controle in de keten mogelijk moeten maken.

In de kalverensector is sprake van ketenzorg in de zin van uitgebreide informatiesystemen, die teruggaan tot de herkomst van de voedergrondstoffen en van de kalveren. Alle informatie is digitaal vastgelegd en in korte tijd op te vragen. De controles op de primaire bedrijven richten zich voornamelijk op het gebruik van hormonen. Het gebruik van medicijnen wordt door de kalverenhouders vastgelegd in logboeken, maar niet digitaal.

De controles tijdens het slachten en uitsnijden kunnen gemakkelijk aan bestaande logistieke systemen worden gekoppeld. In de kalverensector bestaat belangstelling om samen met de overheid een ketengarantiesysteem ontwikkelen. Men vindt echter dat de overheid eerst duidelijk moet maken op welke wijze de controles moeten worden uitgevoerd, om aan de wettelijke eisen van het eindproduct te voldoen.

De integratie De KuikenaeR heeft een informatiesysteem met gegevens over de schakels van broederij tot en met slachterij. Men stelt hoge eisen aan de zorg voor voedselveiligheid van de toeleverende bedrijven (ISO en HACCP). In principe zou men naar een ketengarantiesysteem willen. Als belangrijk argument noemt men het aantal organisaties dat los van elkaar de primaire bedrijven controleert. Dit zou tot één organisatie kunnen worden teruggebracht in een goed opgezet ketengarantiesysteem. Men speelt de bal ook hier naar de overheid die richtlijnen voor de wijze van controle moet komen om aan de wettelijke eisen van het eindproduct te voldoen.

4.3 Conclusies

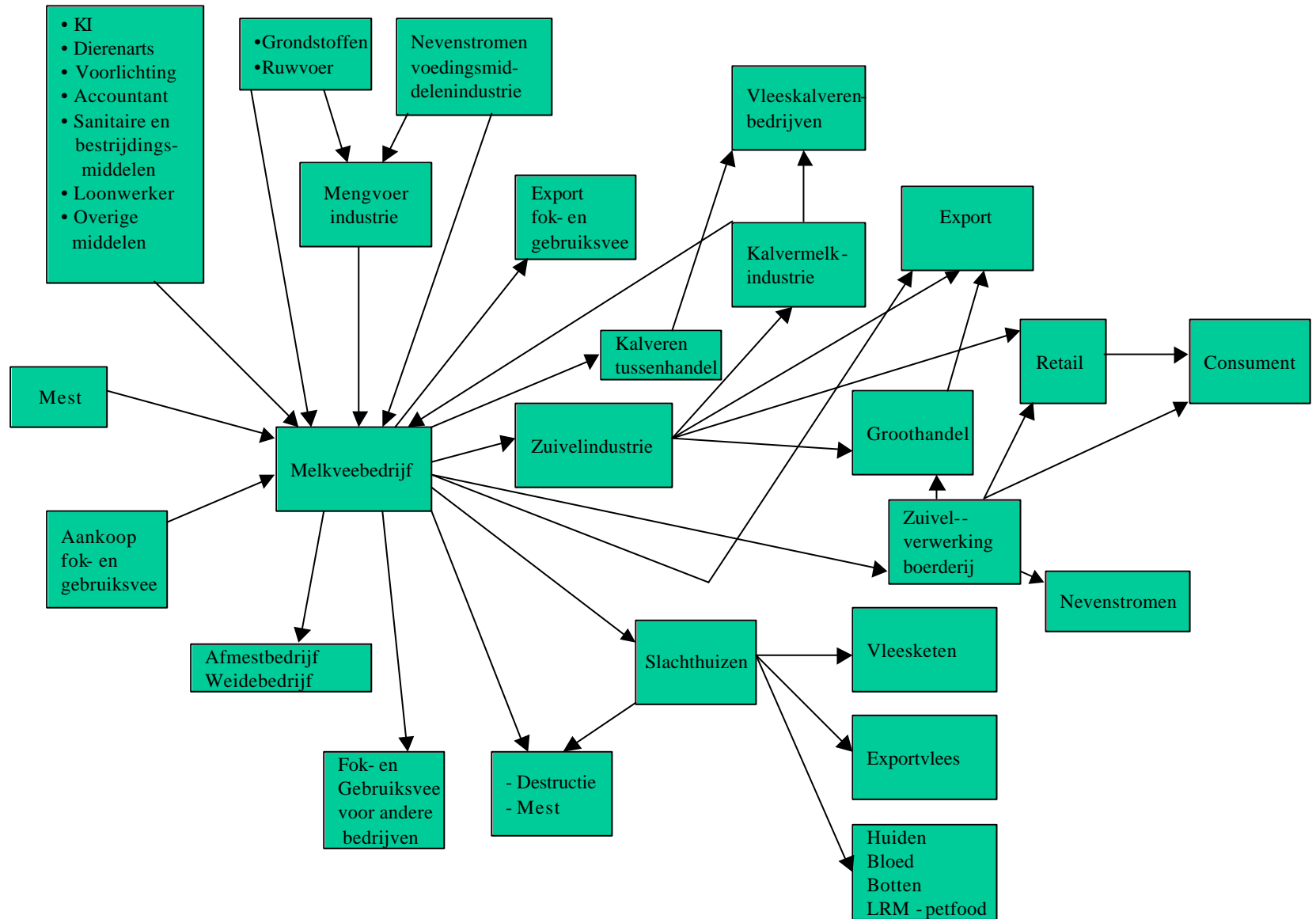
- ?? Ketenzorgsystemen hebben de belangstelling van het bedrijfsleven. De belangstelling heeft in eerste plaats te maken met het inzichtelijk en beïnvloedbaar maken van de voortbrengings- en logistieke systemen met het oog op voedselveiligheid. In de besproken sectoren voldoende belangstelling om verder te gaan op de weg naar ketengarantiesystemen. Bij de tot nu toe gevoerde gesprekken wordt positief gereageerd op het principe van toezicht op toezicht. Men vindt wel dat de overheid het initiatief moet nemen en een pakket van heldere eisen op vleeskeuringsgebied moet neerleggen bij het bedrijfsleven.
- ?? Er liggen naast voedselveiligheid kansen dierenwelzijn. In de varkenssector zou wat dierenwelzijn betreft kunnen worden ingespeeld op de regels uit het varkensbesluit. De welzijnseisen zijn afhankelijk van aanpassingen in de huisvesting. In hoeverre de varkenssector voorstellen heeft uitgewerkt om op welzijnsgebied een efficiënt controlesysteem te realiseren, was niet na te gaan. Men wilde geen openheid van zaken geven, omdat voorstellen hierover nog bij het bestuur van het PVE liggen.
- ?? Een groter binding van primaire bedrijven aan een ketenregisseur geeft voordelen bij de beheersing van risico's, maar stelt beperkingen aan vrije concurrentieverhoudingen.
- ?? De vervanging van slachtlijnkeuringen door bedrijfskeuringen vóór aflevering biedt perspectieven voor efficiency en kwaliteitsverbetering.
- ?? Verandering van controlesystematiek vraagt aanpassing van de Europese regelgeving.
- ?? Overheid en bedrijfsleven zullen bij het beleggen van verantwoordelijkheden in ketengarantiesystemen heldere procedures moeten afspreken om het risico van stagnatie van het productieproces te kunnen beheersen.
- ?? De ontwikkeling van een ketengarantiesysteem kost de initiatiefnemer veel investeringen, terwijl daarna in veel gevallen concurrenten gemakkelijker en goedkoper vergelijkbare systemen kunnen ontwikkelen.

Literatuur

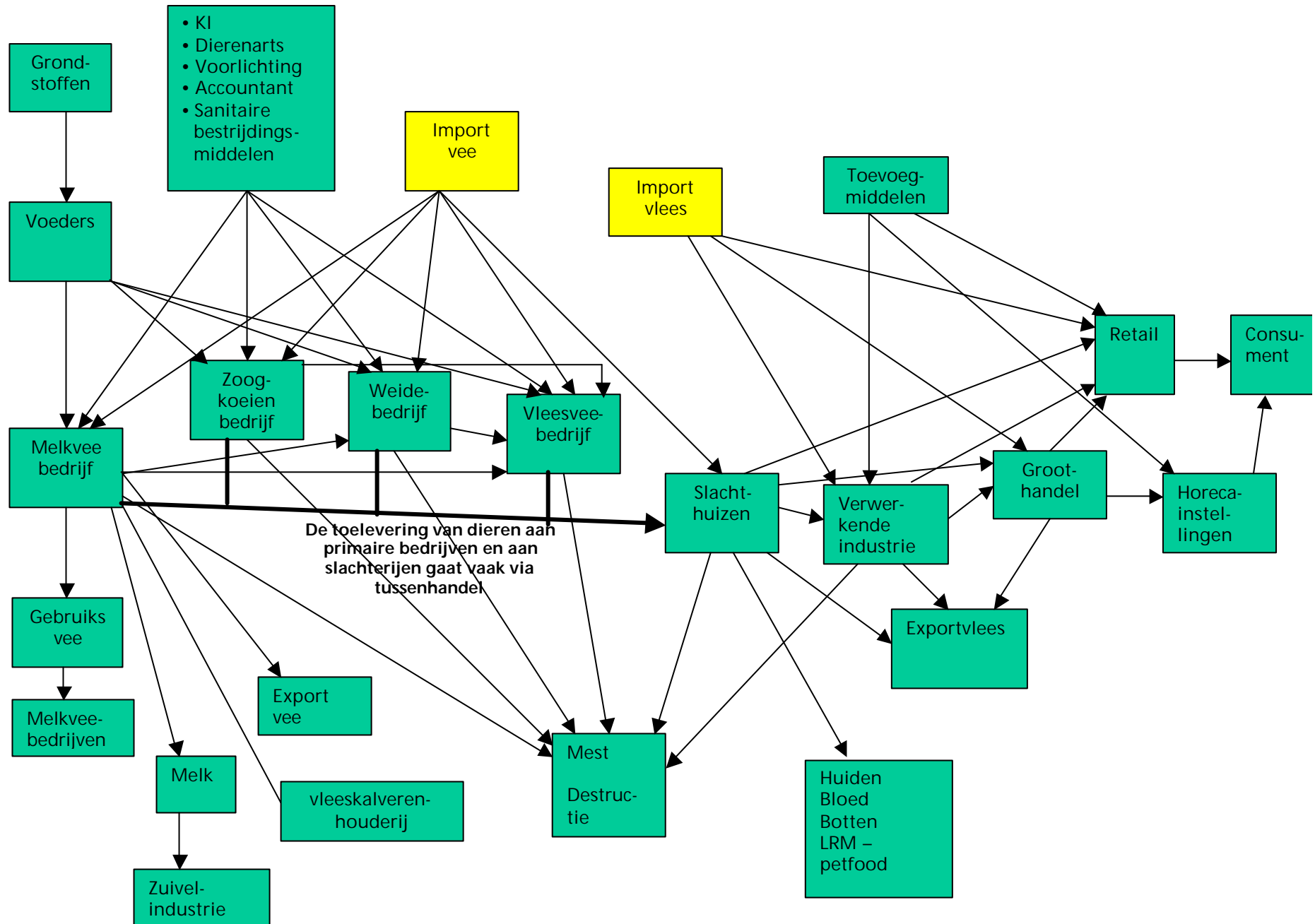
1. Een goede keten, een zorg minder. Rapport van de MDW-werkgroep ketengarantiestelsels. november 2001.
2. Een beleidsinitiatief voor transparantie van keurmerken? Aad van Winden, EC-LNV. november 2002.

Bijlagen: Ketenschema's in de dierlijke sector

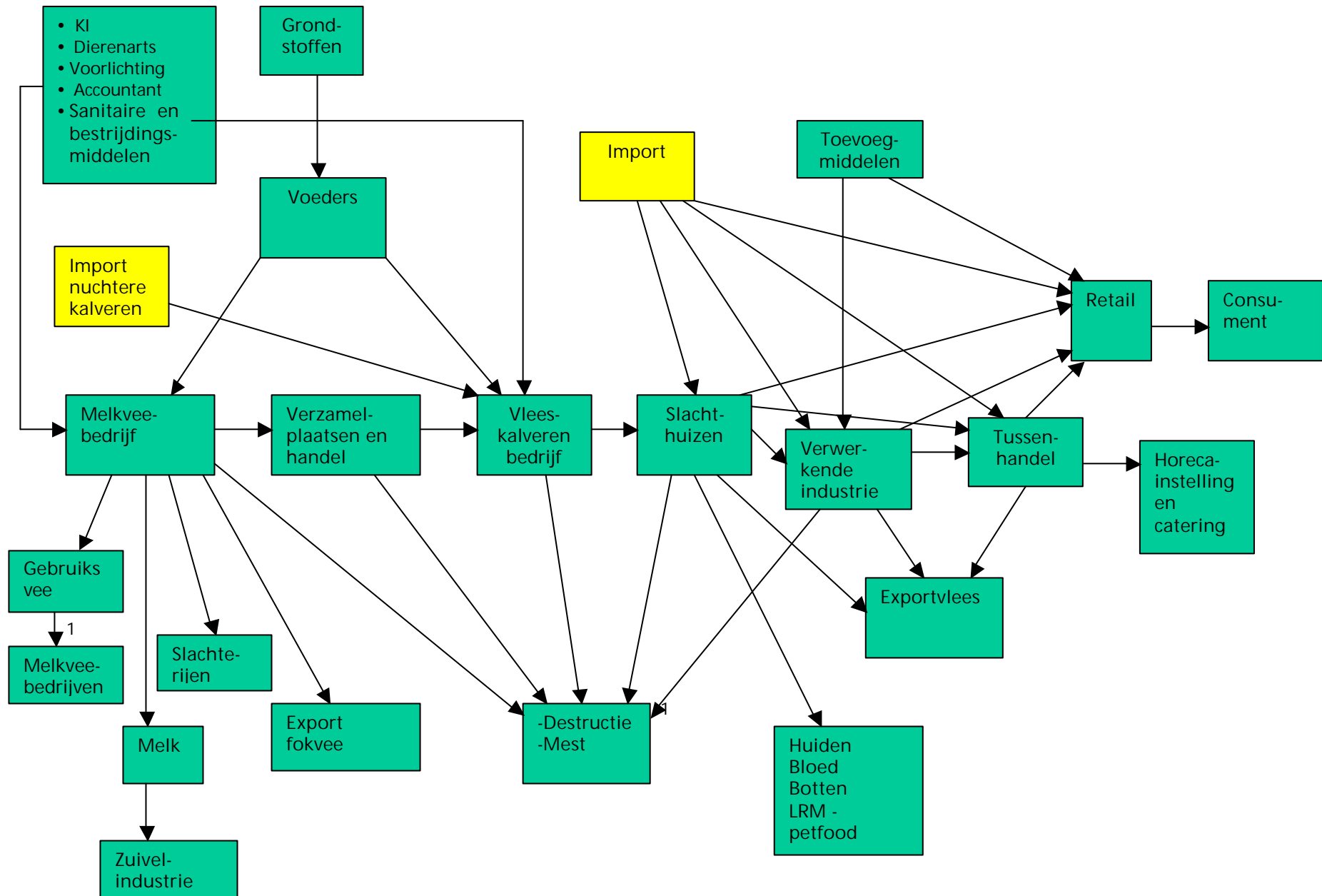
1. Zuivelketen

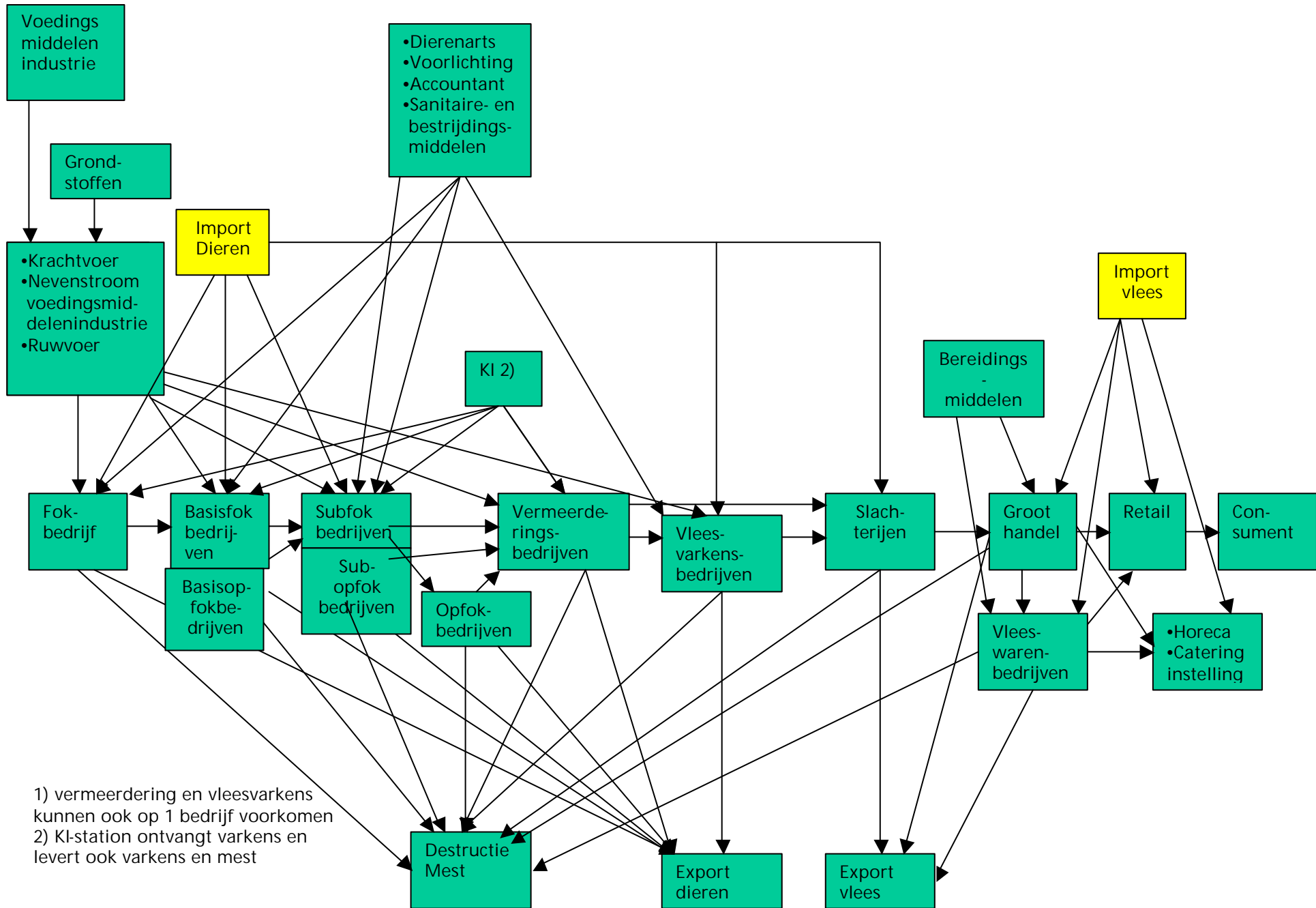
2. Rundvleesketen

3. Kalfsvleesketen

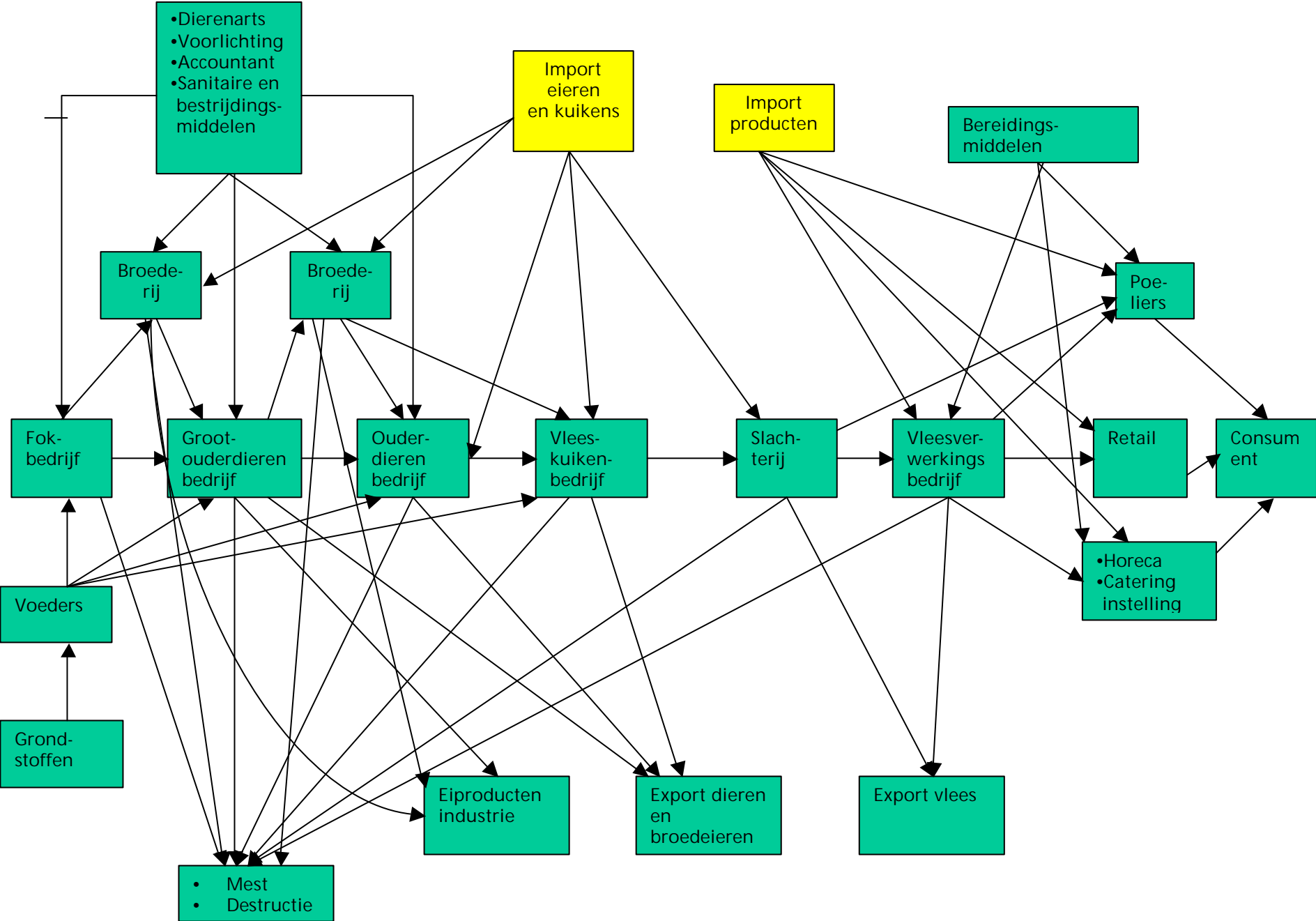

4. Varkensvleesketen

1) vermeerdering en vleesvarkens kunnen ook op 1 bedrijf voorkomen
 2) KI-station ontvangt varkens en levert ook varkens en mest

5. Kuikenvleesketen

6. Leghennenketen

